

Η πορεία του καρδινάλιου Κάρολ Γουοτζίλα είχε προδιαγραφεί αφότου πάπας εκλέχτηκε ο καρδινάλιος Αλμπίνο Λουτσιάνι της Βενετίας. Ο Λουτσιάνι πήρε το όνομα πάπας Ιωάννης Παύλος ο Α'. Ήταν 26 Αυγούστου του 1978. Μόλις 33 μέρες αργότερα, στις 28 Σεπτεμβρίου, έπαθε καρδιακή προσβολή. Η έδρα του πάπα χήρεψε. Στις 16 Οκτωβρίου, ο άσπρος καπνός μετέδωσε τα μήνυμα «Habemus papam»: Ο Πολωνός Γουοτσίλα εκλέχτηκε νέος πάπας, με το όνομα Ιωάννης Παύλος Β'. Είναι ο πρώτος μη Ιταλός πάπας μετά από 456 χρόνια.

Τα ανοίγματα του Ιωάννη Παύλου Β' προς κάθε κατεύθυνση ξεκίνησαν τον επόμενο χρόνο: Στις 26 Ιουνίου του 1979, επισκέφτηκε την πατρίδα του Πολωνία. Ήταν όμως η πρώτη επίσκεψη ποντίφικα σε χώρα του ανατολικού συνασπισμού. Και προκάλεσε αναταραχή στο καθεστώς καθώς η περιοδεία του πάπα ξεσήκωσε τα πλήθη που τον ακολουθούσαν.

Δυο χρόνια αργότερα, στις 13 Μαΐου του 1981, ο Πάπας Ιωάννης Παύλος Β' πυροβολήθηκε στην πλατεία του Αγίου Πέτρου από έναν Τούρκο «Γκριζο Λύκο», τον Μεχμέτ Αλί Αγκτσά. Γλίτωσε. Ο Αγκτσά καταδικάστηκε σε ισόβια αλλά ήδη είναι ελεύθερος, καθώς αποφυλακίστηκε το 2000.

Στα 1982 (στις 28 Μαΐου), ο Ιωάννης Παύλος Β' έγινε ο πρώτος πάπας που επισκέφθηκε την Βρετανία μετά το σχίσμα του 1531, που οδήγησε στην ίδρυση της Αγγλικανικής Εκκλησίας. Η υποδοχή που του επιφυλάχθηκε ήταν «αγγλική».

Στις 31 Οκτωβρίου του 1992, ο προκαθήμενος της ρωμαιοκαθολικής εκκλησίας ζήτησε δημόσια συγνώμη για τις διώξεις που υπέστη ο Γαλιλαίος. «Η Ιερή Εξέταση», είπε, «ερμήνευσε τη Βίβλο λαθεμένα». Όσο για τον Γαλιλαίο, είχε πεθάνει ακριβώς 350 χρόνια νωρίτερα και μάλλον του ήταν αδύνατο να δεχτεί αυτή τη συγνώμη. Με τη δήλωσή του όμως ο πάπας έκανε το αναγκαίο βήμα για να αναγνωρίσει η Καθολική Εκκλησία ότι η Γη όντως «γυρίζει».

Χρειάστηκε να περάσουν αρκετά ακόμα χρόνια, ώσπου να γίνει το μεγάλο βήμα: Στις 19 υ Νοεμβρίου του 1996, στο Βατικανό, πραγματοποιήθηκε η ιστορική πρώτη συνάντηση ανάμεσα στον πάπα και τον βετεράνο επαναστάτη ηγέτη της Κούβας, Φιντέλ Κάστρο. Ο Ιωάννης Παύλος ανταπέδωσε με επίσκεψη στην Κούβα, στις 21 Ιανουαρίου του 1998. Η υποδοχή ήταν λαμπρή και οι νύξεις εναντίον του αποκλεισμού της Κούβας που έχουν επιβάλει οι ΗΠΑ αιχμηρές.

Ήταν 12 Μαρτίου του 2000, όταν με μια υποκριτική δήλωσή του, ο πάπας Ιωάννης Παύλος Β' ζήτησε δημόσια συγνώμη από όσους στο παρελθόν υπέστησαν διώξεις στο όνομα του χριστιανισμού. Σ' αυτή τη συγνώμη «συμπεριελήφθησαν» και οι χριστιανοί.

Στις 24 Ιανουαρίου 2001, ο πρόεδρος της Δημοκρατίας Κωνσταντίνος Στεφανόπουλος επισκέφθηκε επίσημα το Βατικανό και έγινε δεκτός από τον πάπα Ιωάννη Παύλο Β'. Ο πάπας ανταπέδωσε με επίσκεψή του στην Ελλάδα, στις 4 Μαΐου 2001. Με την ευκαιρία, ζήτησε συχώρεση από τον Θεό, για όσα κακά έπραξαν οι καθολικοί σε βάρος των ορθόδοξων χριστιανών.

Υπήρξε κάποια εποχή, κατά την οποία κάθε επίσκοπος ήταν και πατριάρχης. Κάποιες όμως επισκοπές, εξαιτίας της ιδιαίτερης πολιτικής και θρησκευτικής σημασίας των πόλεων στις οποίες εδρεύουν, απέκτησαν μεγαλύτερη φήμη και περιωπή. Οι επισκοπές αυτές ονομάστηκαν πατριαρχεία και του λοιπού μόνο οι επικεφαλείς τους έφεραν τον τίτλο του πατριάρχη. Ήταν τα πατριαρχεία Ιεροσολύμων, Ρώμης, Αλεξάνδρειας και Αντιόχειας. Όταν ο Μέγας Κωνσταντίνος έκτισε την Κωνσταντινούπολη και την έκανε νέα πρωτεύουσα του Ρωμαϊκού κράτους (11 Μαΐου του 330 τα εγκαίνια), ιδρύθηκε και σ' αυτήν πατριαρχείο. Καθώς βρισκόταν στο κέντρο της αυτοκρατορίας, γρήγορα απέκτησε αίγλη και σημασία.

Ο ανταγωνισμός με το πατριαρχείο της Ρώμης είχε ήδη ξεκινήσει, καθώς εκεί ο Μέγας Κωνσταντίνος, από το 326, επί πατριάρχη Σιλβέστρου Α', έκτισε τον ναό του Αγίου Πέτρου (άσχετο με τον τωρινό που μπήκε μπρος να κτιζεται το 1452). Πενήντα χρόνια αργότερα (381), η Β' Οικουμενική Σύνοδος που έγινε στην Κωνσταντινούπολη, εκτός από την καταδίκη του αρειανισμού, ασχολήθηκε και με την κατάταξη των πατριαρχείων: Πρώτο της Ρώμης, καθώς ο εκεί πατριάρχης ήταν ο πνευματικός διάδοχος του Αποστόλου Πέτρου και κληρονόμος της Εκκλησίας του. Δεύτερο της Κωνσταντινούπολης. Μετά, τα υπόλοιπα τρία.

Στα 451, η Δ' Οικουμενική Σύνοδος (στη Χαλκηδόνα) κήρυξε τα πατριαρχεία Ρώμης και

Κωνσταντινούπολης εντελώς ισότιμα. Επειδή όμως συνεχίζονταν οι έριδες για τα πρωτεία, ο αυτοκράτορας Ιουστινιανός (527 – 555), με το έτσι θέλω, κήρυξε ισότιμα και τα πέντε πατριαρχεία. Κι ενώ η Βυζαντινή αυτοκρατορία έπαιρνε την πάνω βόλτα, στην Ιταλική χερσόνησο τα πράγματα στράβωναν ώσπου, στα 567, οι Λομβαρδοί πήραν τη Ρώμη. Μέσα στον χαμό, οι εκεί πατριάρχες προσπαθούσαν να επιβιώσουν με πολιτικά ανοίγματα. Η επιρροή του προκαθήμενου της Ρώμης επεκτάθηκε σε όλες τις επισκοπές της Δύσης, καθώς η αλληλοεξυπηρέτηση μπήκε σε πρώτο πλάνο.

Ήταν εκείνος ο Πεπίνος ο Βραχύς (715 – 768) που το έπαιζε βασιλιάς όλων των Φράγκων και γύρευε θεϊκή συναίνεση. Του την πρόσφερε ο πατριάρχης Ρώμης, Στέφανος Γ', που άλειψε τον Φράγκο με ιερό λάδι (754/756) και τον έκανε μονάρχη «ελέω Θεού». Σε αντάλλαγμα, οι Φράγκοι έδωξαν τους Λομβαρδούς από την Ιταλία και πρόσφεραν κομμάτια ιταλικής γης στους πατριάρχες Ρώμης, στήνοντας έτσι το πρώτο σπέρμα των παπικών κρατών. Ο γιος του Πεπίνου, ο Καρλομάγνος, στέφθηκε στη Ρώμη (το 800, από τον πατριάρχη Λέοντα Γ') αυτοκράτορας της Αγίας Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας. Και βοήθησε ώστε ο προκαθήμενος της Ρώμης να είναι αρχηγός και κανονικού κράτους. Αυτόματα, η επικύρωση της εκλογής του πατριάρχη, που ήταν δικαίωμα του αυτοκράτορα του Βυζαντίου, πέρασε στους Φράγκους μονάρχες.

Καθώς η δύναμη του παπικού κράτους μεγάλωνε, ο προκαθήμενος της Εκκλησίας της Ρώμης άρχισε να έχει άποψη στην εκλογή όλων των επισκόπων της Δύσης. Κι αφού το πέτυχε, προσπάθησε να επιβληθεί και στην Ανατολή. Ο συνδυασμός εκκλησιαστικής και πολιτικής εξουσίας πρόσφερε δύναμη και πλούτο. Κάποια στιγμή, οι επισκοπές της Δύσης βρέθηκαν κάτω από την κυριαρχία του πατριάρχη Ρώμης, στον οποίο αναφέρονταν, πληρώνοντας και το κατιτί τους. Επιχειρήθηκε και διείσδυση των ανθρώπων της Ρώμης στα Βαλκάνια αλλά άγαρμπα με αποτέλεσμα ο εκεί εκχριστιανισμός να μονοπωληθεί από το πατριαρχείο της Κωνσταντινούπολης. Βλέποντας τον ανταγωνισμό Κωνσταντινούπολης – Ρώμης, ο ηγεμόνας των Βουλγάρων, Βόγορις, θέλησε να κάνει παιχνίδι. Ο προκαθήμενος της Ρώμης, Νικόλαος Α', έσπευσε να επωφεληθεί, καθώς η Ανατολή ήταν μια «νέα αγορά» με πολύ ευοίωνες προοπτικές. Μόνο που εκείνο τον καιρό, πατριάρχης στην Κωνσταντινούπολη ήταν ο Φώτιος (820 – 891), άνδρας φωτισμένος που εξελέγη το 857 χωρίς να είναι κληρικός, καθαιρέθηκε το 867 και επανήλθε στον πατριαρχικό θρόνο το 878, μένοντας ως το 886.

Λίγο οι έκδηλα πολιτικές επιδιώξεις της Ρώμης και η προσπάθειά της να επιβληθεί στην Ανατολή, λίγο η εισαγωγή καινοτομιών σε θεολογικά θέματα, όπως το filioque («και εκ του υιού») στο Σύμβολο της Πίστεως και η αγαμία των ιερέων, έκαναν τον Φώτιο να αγανακτήσει. Με την αμέριστη συμπαράσταση του αυτοκράτορα Μιχαήλ, «υπερασπίστηκε την αυτονομία του πατριαρχείου της Κωνσταντινούπολης και τα ύψιστα συμφέροντα της Βυζαντινής αυτοκρατορίας» στην περιοχή. Μια Σύνοδος συγκροτήθηκε στην Κωνσταντινούπολη (867)

με παρόντες τον Φώτιο, τον Νικόλαο, τους τοποτηρητές Αλεξανδρείας, Αντιόχειας και Ιεροσολύμων, τον αυτοκράτορα και τον συναυτοκράτορα Βασίλειο. Η Σύνοδος αναθεμάτισε τον Νικόλαο, απέρριψε ως αιρετικό το filioque και καταδίκασε ως αντικανονικές τις επεμβάσεις της Ρώμης στις υποθέσεις του πατριαρχείου Κωνσταντινούπολης. Ήταν το λεγόμενο «Φώτειο Σχίσμα»

Αργότερα, ο Φώτιος θυσιάστηκε από τον αυτοκράτορα Βασίλειο στον βωμό της εξομάλυνσης των σχέσεων με τη Ρώμη, πλην όμως οι σχέσεις ανάμεσα στα δύο πατριαρχεία ποτέ δεν ομαλοποιήθηκαν. Η Ρώμη συνέχιζε τις προσπάθειές της για την κατάκτηση των πρωτειών, παράλληλα με την άσκηση της κοσμικής εξουσίας στο κράτος της. Από το 1071, ο πατριάρχης Ρώμης προσαγορευόταν πάπας (και το κράτος του «παπικό»), ενώ από τον επόμενο αιώνα είχε το δικαίωμα μόνος αυτός ή εκπρόσωπός του να στέφει βασιλιάδες και ηγεμόνες. Της Δύσης. Με την Ανατολή, είχε επέλθει οριστική ρήξη. Ο πατριάρχης Μιχαήλ Κηρουάριος την επισημοποίησε το 1054 διαγράφοντας το όνομα του πάπα από τα εκκλησιαστικά δίπτυχα.

Τα δογματικά και η διαμάχη για τα πρωτεία μάλλον άφηναν αδιάφορο τον λαό. Η έχθρα ανάμεσα στους Έλληνες και τους Λατίνους θεμελιώθηκε ουσιαστικά έναν αιώνα αργότερα: Οι εισβολές των Νορμανδών στην Ιταλία και την Ελλάδα ήταν το έναυσμα. Ήρθαν μετά τα εμπορικά προνόμια που το Βυζάντιο παραχωρούσε αφειδώς στους Βενετσιάνους και Γενουάτες εμπόρους της Κωνσταντινούπολης σε βάρος των εκεί Ελλήνων. Το πράγμα ήρθε κι έδεσε με τους σταυροφόρους. Από το 1095 κι έπειτα, όλο για την απελευθέρωση των Αγίων Τόπων πορεύονταν οι Λατίνοι κι όλο λεηλατούσαν την βυζαντινή επικράτεια. Στα 1204, «καθ' οδόν» προς τα Ιεροσόλυμα, πήραν την Κωνσταντινούπολη κι άραξαν. Η συμπεριφορά τους ήταν απάνθρωπη προς κάθε Βυζαντινό δημιουργώντας άσβεστο μίσος εναντίον τους. Ο πάπας Ιννοκέντιος Γ' βρήκε την ευκαιρία της ζωής του να οδηγήσει όλους τους χριστιανούς στο άρμα της Ρώμης. Ο παπισμός έχασε τα πρωτεία μαζί με την Κωνσταντινούπολη, όταν, στα 1261, οι Βυζαντινοί την ξαναπήραν. Προκρίθηκε πάλι η «πενταρχία» του Ιουστινιανού: Η ισοτιμία μεταξύ των πατριαρχείων και η ανεξαρτησία του ενός από το άλλο.

Η αντιπαλότητα οξύνθηκε τους δύο επόμενους αιώνες αλλά και ο παπισμός στριμώχτηκε «εκ των έσω»: Κάποια στιγμή, η Δυτική Εκκλησία βρέθηκε με δυο πάπες, ένα στη Ρώμη κι ένα στην Αβινιόν της Γαλλίας. Ένα κίνημα αναπτύχθηκε με στόχο την ανάθεση της ανώτατης εκκλησιαστικής εξουσίας στη Σύνοδο. Ο πάπας της Ρώμης βρέθηκε στην ανάγκη να αναζητά συμμάχους: Στο πατριαρχείο της Κωνσταντινούπολης. Πρότεινε να γίνει σύνοδος με σκοπό την (επαν)ένωση των Εκκλησιών. Ξεκίνησε το 1438 στη Φεράρα κι έληξε το 1439 στη Φλωρεντία, ενώ στην Ανατολή οι Τούρκοι απειλούσαν να καταπιούν τα πάντα. Γνωστό το αποτέλεσμα: Η Ρώμη πήρε τα πρωτεία με δεύτερη την Κωνσταντινούπολη, τρίτη την Αλεξάνδρεια, τέταρτη την Αντιόχεια και πέμπτα τα Ιεροσόλυμα. Η ένωση δεν

επικυρώθηκε ποτέ επίσημα. Ενωτικοί κι ανθενωτικοί σφάζονταν στην Κωνσταντινούπολη ως τις 29 Μαΐου του 1453, μέρα που ο Μωάμεθ την πήρε.

(Έθνος της Κυριακής, 6.5.2001) (τελευταία επεξεργασία, 24.9.2009)